

ПРАВОВІ ЗНАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Богомолова Н.М.

Україна, м. Запоріжжя, МДЦ «Політика та освіта» КЗ «ЗОІППО» ЗОР

Становлення громадянського суспільства, зміни, що відбуваються в суспільно-економічному та духовному житті, в ціннісних орієнтаціях українського соціуму, інтеграція України в європейські структури визначають розвиток громадянського виховання особистості. Формування особистісних рис громадянина України, виховання демократичного світогляду є головною метою громадянського виховання, про що зазначається в Конституції України, Національній доктрині розвитку освіти, Законі України «Про освіту» та інших нормативно-правових документах.

Життя вимагає новий суспільний запит щодо розвитку творчої особистості, яка здатна генерувати оригінальні ідеї, креативно мислити, приймати нестандартні рішення, вміти працювати з інформацією впродовж життя – здобувати її, переробляти, використовувати для індивідуального розвитку та самовдосконалення. Все це впливає на формування громадянської компетентності особистості, що є необхідною умовою життєтворчості кожного учасника навчально-виховного процесу.

З огляду на це перед освітою України, яка стоїть на шляху демократичних перетворень, постають нові завдання. Одне з них – формування особистості громадянина правового демократичного суспільства. Мова йде про придбання учасниками навчально-виховного процесу конкретного досвіду толерантності, партнерства, солідарності, консенсусу. Життя навчального закладу являє собою джерело становлення у молодого покоління поглядів і зразків поведінки. Саме робота зі зміни шкільного середовища спрямована на формування в учнів готовності брати участь у вдосконаленні суспільного механізму і особисто впливати на суспільно-політичне життя країни. Для цього учні повинні розуміти відносини між громадянами, громадянами і суспільством, громадянами і державою, повинні вміти жити в сучасному світі з його різноманіттям культур, володіючи способами діяльності, практичними вміннями, моделями громадянської поведінки.

Проблема розбудови громадянського суспільства, демократичної правової держави є безпосередньо пов'язаною з розвитком правової свідомості та правової культури. Саме правова культура та правове виховання населення є соціальною гарантією дії верховенства правового закону в суспільстві. Слід зауважити, що наукове

мислення та наукова правосвідомість у взаємодії з правовим мисленням і правосвідомістю особистості, що є головними елементами правової культури, здійснюють активний вплив на реалізацію верховенства правового закону. Тому надзвичайної актуальності набуває питання наукової розробки та практичного втілення нової системи громадянського виховання, мета якого – сформувати в середовищі молодого покоління комплекс громадянських якостей, потребу захищати інтереси України та реалізовувати свій особистісний потенціал на благо зміцнення вітчизняної державності.

З одного боку, правосвідомість передує праву, оскільки останнє є виразом волі суспільства або певної його частини, тобто виражає погляди та настанови суспільства або певної його частини (їхню правосвідомість). З іншого боку, правова система, яка склалася в суспільстві, виступає одним з найважливіших факторів, що впливають на правосвідомість. І, нарешті, функціонування права, його застосування та дотримання залежать від рівня правової свідомості [1;2].

Правова культура припускає відповідні знання людьми певних положень чинного законодавства, порядку його реалізації, уміння користуватися даними знаннями при застосуванні норм права, їх виконанні. Розрізняють правову культуру суспільства в цілому і правову культуру особистості. Причому ці два поняття є взаємозалежними. Чим більше освічених у правовому відношенні особистостей є у суспільстві, тим вищою буде правова культура даного суспільства. Правова культура особистості, будучи компонентом правової культури суспільства, виражає ступінь і характер розвитку суспільства, так чи інакше забезпечує соціалізацію особистості та правомірну діяльність особи [3;6].

Формування правової свідомості і правової культури в нашому суспільстві не відбувалося і не може відбуватися у майбутньому стихійно, саме собою. Воно має бути результатом активної діяльності суспільства, усіх його громадян, кожної особи.

По-перше, на формування правової свідомості і правової культури впливає увесь процес правотворчості, процес реалізації та застосування правових норм державними органами України, стан законності і правопорядку, розвиток правовідносин.

По-друге, розкриття рушійних сил правової культури суспільства дозволяє вивести дослідження правової культури на нові рубежі з обліком інтенсивних процесів взаємодії національних правових культур. Значення цієї проблеми для України розкривається на прикладі адаптації законодавства України до міжнародних норм і

стандартів прав людини, а також гармонізації законодавства України із нормативними актами Європейського Союзу.

По-третє, головну увагу в процесі формування правової свідомості і правової культури суспільства потрібно все ж таки зосередити на формуванні в кожній людині позитивно-правових знань та психологічних механізмів поваги до права у структурі правосвідомості, визначення (що потребує наукового поняття) теоретичної моделі та концепції формування правової культури особи.

Тому в Україні має постійно зростати внутрішня мотивація кожної особистості для активного формування правової самосвідомості та правової культури.

Отже, правова культура громадян є фундаментом нового суспільства в Україні. Адже громадяни є єдиним чинником, здатним утворювати державу і правопорядок, приводячи в дію Конституцію України і законодавство. Успішне вирішення цих завдань залежить від багатьох факторів, але здебільшого від рівня організації правової освіти і виховання населення країни [3;6].

Відповідно до статті 31 Закону України «Про загальну середню освіту», згідно Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. №1392 визначається, що громадянська компетентність – це «здатність учня активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства» [6;1].

Саме, обізнаність у системі законоустрою та правопорядку, що існують у державі, допоможе молоді розумно скористатись своїми правами, правильно визначити свої обов'язки, застерегти від хибних вчинків і злочинних діянь.

Правове виховання – це діяльність, спрямована на формування правосвідомості і правової культури та на розвиток соціально-правової активності особистості. Громадянсько-правове виховання має включати: прищеплення поваги до прав і свобод людини та громадянина; виховання поваги до державних символів України, до Конституції та Законів України, виховання свідомої потреби у дотриманні чинного законодавства не лише своєї Батьківщини, а й інших країн світу; виховання почуття громадянського обов'язку перед Україною, суспільством; формування політичної та правової культури особистості; залучення учнівської молоді до участі у добровільних акціях та розвитку волонтерського руху.

Стихійна соціалізація молоді сприяє обмеженню духовного та предметного простору для дії безпосередньо громадянського виховання. Тому головне навантаження лягає на плечі педагогічного складу. Віддані ідеї української державності, вони повинні

розробити таку систему громадянського виховання, яка б сприяла озброєнню молодих людей громадянськими знаннями і навичками, формуванню у них громадянського досвіду, необхідного для повноцінного розвитку громадянськості.

Втім, щоб така робота була успішною, педагоги самі повинні відповідати тим критеріям громадянськості, які необхідні для ефективного подолання усіх труднощів соціокультурного характеру сучасного державотворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаревський В.Г. Правова свідомість та правова культура в Україні: проблеми їх формування. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.info-library.com.ua/books-text-11939.html>
 2. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави // Право України. - 2005. - №4.
 3. Грищенко А.В. Правовий закон: питання теорії та практики в Україні. Автореферат дисертації на здобуття канд. юрид. наук. – К.. 2003. – С. 6.
 4. Закон України «Про освіту». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua/>
 5. Олійничук Р. Проблеми формування правової свідомості та правової культури в українському суспільстві. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: //<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2137>
 6. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. N 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти». – [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua/>
-